

Tilburg University

Het spoor terug (Column)

van Dijk, J.J.M.

Published in:
Secondant

Publication date:
2010

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van Dijk, J. J. M. (2010). Het spoor terug (Column). *Secondant*, 24(5), 1.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

HET SPOOR TERUG

Willem Nagel, overleden in 1983, was een man met vele talenten. Hij schreef gedichten in parlando-stijl, zoals het vrolijke Een 'Zonnebril van Plastic' ("vandaag zijn wij bereid ons voort te planten"). Voor mij is hij vooral een inspirerende leermeester geweest als hoogleraar Criminologie in Leiden. Als eerste Nederlandse criminoloog vroeg hij aandacht voor de positie van het slachtoffer in het strafproces. Maar de meeste van mijn generatiegenoten zullen zich hem toch vooral herinneren als de voormalige verzetsstrijder J.B. Charles. En als de linkse intellectueel die in zijn essaybundels waarschuwde voor de opkomst van nieuwe vormen van fascisme. Over deze veelzijdige man heeft socioloog Kees Schuyt nu een biografie geschreven.

Nagel werkte aan het begin van de bezettingstijd als hulpofficier bij het Openbaar

Jan van Dijk is hoogleraar Victimologie en Menselijke Veiligheid aan de Universiteit van Tilburg.

Ministerie. Schuyt beschrijft de acute dilemma's die dit met zich meebracht. Wie bij politie of justitie in dienst was, werd rechtstreeks ingeschakeld bij de verwezenlijking van een van de speerpunten van het fascistische beleid: de etnische zuivering. Hiertoe werd om te beginnen een etnisch registratiesysteem ingevoerd. Wie zich niet liet registreren, werd uitgesloten van de afgifte van voedselbonnen. Nagel tekende aanvankelijk de zogenoemde ariërvklaring maar had hier al snel spijt van. Als jurist beseftte hij terdege dat het door de Duitsers ingevoerde beleid op veel punten in strijd was met het internationale recht. Hij begon strafdossiers betreffende joden en communisten zoek te maken, werd om politieke redenen ontslagen en belandde vervolgens in het Groningse verzet. Hij begon met vrienden voedselbonnen en identiteitsbewijzen te vervalsen en hielp joodse medeburgers met onderduiken. In 1944 deed de Duitse politie een inval bij hem thuis met de bedoeling hem te liquideren. Hij kon net op tijd vluchten en verrichte in het laatste jaar van de oorlog belangrijk sabotagewerk in Utrecht waarvoor hij later door generaal Eisenhower is gedecoreerd.

Na de mislukte aanslag op zijn leven, werd het woonhuis van Nagel door de Duitsers in beslaggenomen. Na de oorlog bleken al zijn persoonlijke bezittingen te zijn verdwenen. Hiertoe behoorde ook het onderzoeksmateriaal dat hij had verzameld voor zijn proefschrift over de criminaliteit in Oss. Schuyt heeft ontdekt dat zich in dit materiaal een verzameling

interviews met slachtoffers van in Oss gepleegde misdrijven moet hebben bevonden. Uit het bewaard gebleven enquêteformulier blijkt dat Nagel hen heeft geïnterviewd over hun houding ten aanzien van de bestraffing van de dader. Had de dader berouw getoond, hadden ze hem zijn misdaad kunnen vergeven of koesterden ze wraakzuchtige gevoelens? Waren ze bij het proces aanwezig geweest en wat vonden ze van de opgelegde schadevergoeding en straf? Met het stellen van deze vragen was Nagel zijn tijd maar liefst tachtig jaar vooruit. Het slachtoffer zou nog decennia lang of totaal worden genegeerd of als beklagenswaardige patiënt worden gezien. Pas sinds enkele jaren is er in het strafrecht eindelijk aandacht gekomen voor het belang dat slachtoffers hebben bij de berechting van hun dader. Bij een onderzoek onder de overleveraars van Srebrenica zou men Nagels enquêtelijst integraal kunnen gebruiken. Ach, hadden die rotmoffen zijn archief maar niet gestolen. Dan was zijn proefschrift uit 1947 een openbaring geweest en was de victimologische richting veel eerder tot wasdom gekomen.

Leven en werk van Willem Nagel zijn anno 2010 in hoge mate actueel. Dit geldt voor zijn ideeën over de rechtsbelangen van slachtoffers. Maar geldt dat niet ook voor zijn moedige verzet tegen racisme en discriminatie?<<